

ה'במה הגדמת' – המחלוקת על חבר האומה

א. שמואל ב' ג' כב' – לט'

... (כ) וַיָּבֵא אַבְנֵר אֶל דָּוִד חֲבֵרוֹן וְאֵתוֹ עֲשָׂרִים אַנְשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵתוֹ מִשְׁתָּהּ: (כא) וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל דָּוִד אֲקוּמָה וְאַלְכָה וְאֶקְבְּצָה אֶל אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל יִשְׂרָאֵל וְיִכְרַתוּ אֶתְךָ בְּרִית וּמְלֻכָתְךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּאָּמַר תִּאָּמַר נִפְשֶׁךָ וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת אַבְנֵר וְיָלַךְ בְּשָׁלוֹם: (כב) וְהִנֵּה עֲבָדֵי דָוִד וַיּוֹאֵב בָּא מִהַגְדוּד וְשָׁלַל רַב עַמָּם הֵבִיאוּ וְאַבְנֵר אֵינְנוּ עִם דָּוִד בְּחֲבֵרוֹן כִּי שָׁלְחוּ וְיָלַךְ בְּשָׁלוֹם: (כג) וַיּוֹאֵב וְכָל הַצִּבָּא אֲשֶׁר אֵתוֹ בָּאוּ וַיִּגְדּוּ לַיּוֹאֵב לֵאמֹר בָּא אַבְנֵר בֶּן נֹר אֶל הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחְהוּ וְיָלַךְ בְּשָׁלוֹם: (כד) וַיָּבֵא יוֹאֵב אֶל הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר מָה עֲשִׂיתָה הִנֵּה בָּא אַבְנֵר אֶלֶיךָ לְמַה זֶה שָׁלַחְתָּ וְיָלַךְ הַלֹּחֵץ: (כה) וַיְדַעַת אֶת אַבְנֵר בֶּן נֹר כִּי לִפְתָּתְךָ בָּא וַלְדַעַת אֶת מוֹצְאֶךָ וְאֵת <מבואך> מוֹבָאֶךָ וַלְדַעַת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֵתָה עֲשֵׂה: (כו) וַיֵּצֵא יוֹאֵב מֵעַם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּשְׁבוּ אֵתוֹ מִבּוֹר הַסָּרֵה וְדָוִד לֹא יָדָע: (כז) וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר חֲבֵרוֹן וַיִּטְהוּ יוֹאֵב אֶל תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּשָׁלִי וַיִּכְהוּ שֵׁם הַחֲמִשׁ וַיִּמָּת בְּדָם עֲשֵׂה אֶל אַחֲיוֹ: (כח) וַיִּשְׁמַע דָּוִד מֵאַחֲרֵי כֵן וַיֹּאמֶר נָקִי אֲנִי וּמִמְלַכְתִּי מֵעַם יָקוּק עַד עוֹלָם מִדְּמֵי אַבְנֵר בֶּן נֹר: (כט) וַיְחַלּוּ עַל רֹאשׁ יוֹאֵב וְאֶל כָּל בֵּית אָבִיו וְאֶל כָּרְת מִבֵּית יוֹאֵב זָב וּמִצָּרַע וּמִחֲזִיק בְּפִלֶךָ וְנֹפֵל בְּחָרֵב וְחָסֵר לְחֵם: (ל) וַיּוֹאֵב וְאַבְיָשִׁי אַחֲיוֹ הֲרִגוּ לְאַבְנֵר עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת עֲשֵׂה אֶל אַחֲיָהֶם בְּגִבְעוֹן בְּמִלְחָמָה: פ ...

(לח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל עֲבָדָיו הֲלוֹא תִדְעוּ כִּי שָׂר וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל: (לט) וְאַנְכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קִשִּׁים מִמֶּנִּי יִשְׁלַם יָקוּק לְעֲשֵׂה הַרְעָה כְּרַעְתּוֹ: פ

ב. רש"י

(כז) בשלי - בשגגה, שלא הבין אבנר שבלבו להרגו, וסרס המקרא, ויטהו יואב בשלי, אל תוך השער לדבר אתו:

ג. רד"ק

(כו) מבור הסרה - נראה כי סירים וקוצים היה מקום הבור ההוא, לפיכך נקרא כן ורז"ל דרשו: בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג. שלא החזיק דברי דוד אל שאול, אלא דחה אותם בדברי הבל. בצפחת המים שלקח ממראשותיו אמר לו: א' מן הנערים שכחה בבור, ומצאה דוד שם, ושקר הוא שאמר שלקחה ממראשותיך. ובכנף המעיל אמר: בסירים נאחז כנף מעילך ונקרע, ולא הרגשת בו כשנקרע ומצאו דוד:

(כז) אל תוך השער - שער העיר חברון. ורז"ל דרשו בו, כמו 'השערה אל הזקנים'. כלו' א"ל להביאו לסנהדרין להשפט עמו בדם עשהאל, כן א"ל. והטהו באלה הדברים, שהיה מדבר עמו בשלי ובשגגה, שהיה משגה אותו, ולא הבין אבנר והכהו יואב: לדבר אתו בשלי - בשלום מן 'שלי אוהליך' או פי' בפתאום, וכל'ת אוונק' 'בפתע פתאום' (במדבר ו' ט) 'בתכוף שלו':

ד. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מט/א

'ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר וישיבו אותו מבור הסירה' מאי בור הסירה? אמר רבי אבא בר כהנא: בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג.

'ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי' אמר רבי יוחנן: שדנו דין סנהדרי. אמר ליה: מאי טעמא קטלתי לעשאל? (אמר לו) עשאל רודף היה. היה לך להצילו באחד מאיבריו?! לא יכלי ליה! השתא בדופן חמישית כוונת ליה, באחד מאיבריו לא יכלת ליה?! 'לדבר אתו בשלי' אמר רב יהודה אמר רב: על עיסקי שלו.

'ויכהו שם אל החומש' אמר רבי יוחנן: בדופן חמישית מקום שמרה וכבד תלויין בו.

ה. רש"י

על עסקי שלו - לשון 'של נעלך' (שמ' ג). שאל לו בערמה: יבמה גדמת היאך חולצת? התחיל שוחה מלפניו ומראהו, כך היא חולצת, בשיניה. והוא שלף חרבו והרגו, כדכתיב (מלכים א' ב) 'בחגורתו אשר במתניו ובנעלו אשר ברגליו':

ו. המאירי

יבמה שהיא גדמת ר"ל שידיה חתוכות חולצה אפילו בשיניה, ואפילו לכתחלה שהרי לא נאמר 'חולצה בידה' אלא 'חולצה נעלו' כמו שיתבאר במקומו (יבמות קה):